

Geselecteerde en vrijgestelde Prunus-toekomstboom. © Twan van Alphen

kaanse vogelkers in staat voedingsstoffen uit de rijkere lagen in de ondergrond naar boven te halen. Uit onderzoek door het waterleidingbedrijf is bovendien gebleken dat de Amerikaanse vogelkers veel stikstof wegvangt en dat de waterkwaliteit onder het Prunusbos het beste was.

Bestrijden ombuigen naar begeleiden is in het natuurbeheer een welkome gedachte. Wij hebben een unieke gelegenheid gehad om te zien hoe een aanvankelijk probleem ook van een hele andere kant benaderd kan worden: een leerzaam bezoek dus en zeker de moeite waard om in de toekomst verder op te volgen!

Dit verslag is samengesteld op basis van bijdragen van bovenstaande excursiedeelnemers.
Een uitgebreider verslag vind je op de website van de Nederlandse Bosbouwvereniging: www.KNBV.nl > Commissie Buitenland > Verslagen (onderaan de pagina).

RECENSIE

Bosecologie en Bosbeheer

EEN MIJLPAAL IS HET GEWORDEN, EN EEN DIKKE: ZOMAAR EVEN 666 BLADZIJDEN!

WILLY VERBEKE

Voor de eerste keer wordt er voor een dergelijk boek samengewerkt tussen Vlaanderen en Nederland, en hoe! *Bosecologie en bosbeheer* is duidelijk ambitieuzer, meeromvattend en sterker doordacht dan zijn voorgangers. Een dergelijke samenwerking was een dertigtal jaren geleden nog behoorlijk ondenkbaar en ook nu zal er zonder twijfel veel goede wil en overleg nodig geweest zijn om allerhande cultuurverschillen en misverstanden op te vangen.

Eigenlijk zijn er nog niet zoveel algemene boeken over bosbeheer verschenen in de Nederlandse taal. In de eerste plaats is er *Van bomen bossen* uit 1976, geschreven door professor Van Miegroet van de Universiteit van Gent, een voorganger dus van professor Kris Verheyen, één van de huidige hoofdauteurs. Daarnaast verscheen in 1981 in Nederland *Aanleg en beheer van bos en beplantingen* van de hand van Schütz en van Tol, verbonden aan het toenmalige Nederlandse Rijksinstituut voor onderzoek in de bos- en landschapsbouw 'De Dorschkamp'. En ondertussen had Van Miegroet na zijn emeritaat *Natuurgericht beheer van bossen* gepubliceerd in 1994 en waren er enkele nieuwe cursusboeken gemaakt, ook door auteurs als Mees, Vaes en Goris bij Inverde.

Tussen de Vlaamse en Nederlandse auteurs is heel wat overlegd om begripsdefinities en terminologie op één lijn te krijgen en het is zeker niet zo dat het Nederlandse woordgebruik het Vlaamse overheerst. Gezien het belang dat dit boek ongetwijfeld ook voor Nederland zal hebben, kunnen we ervan uitgaan dat hiermee de Vlaamse bosbeheerervaring veel sterker zal doordringen bij onze noorderburen en dat ook de gebruikte terminologieën en technieken verder naar elkaar zullen toegroeien. We hebben enkele maanden langer moeten wachten dan voorzien, maar dat was het zeker waard. In een tijd waarin artikels en proefschriften meer en meer in het Engels of zelfs alleen in het Engels verschijnen, gaat dit werk cultu-

reel tegen een trend in. Men kan zich zelfs de vraag stellen of er ooit nog een dergelijk boek in het Nederlands zal verschijnen, gezien het nu eenmaal het *magnum opus* is van de heden actieve generatie bosonderzoekers.

Tussen Nederland en Vlaanderen is er ook inhoudelijk duidelijk gestreefd naar evenwicht en een maximale samenwerking. Achteraan staan zes praktijkvoorbeelden van bosbeheer, waarbij drie Vlaamse: Meerdaalwoud, Kempense heuvelrug en Pijnven.

Nog knapper is de samenwerking tussen de auteurs. Het had immers gemakkelijker kunnen zijn om de hoofdstukken te verdelen tussen de Nederlandse en Vlaamse auteurs. Dit is echter niet het geval.

De meeste hoofdstukken zijn van de hand van Vlaamse en Nederlandse auteurs samen, een minderheid is alleen door Vlamingen of Nederlanders gemaakt.

Waarlijk een intellectuele krachttoer is dit werk. Dergelijke boeken zijn meestal door één of een paar auteurs samen geschreven. Nu was het duidelijk de bedoeling om in de Nederlandse taal een stand van zaken van de wetenschappelijke kennis in dit vakgebied anno 2010 te geven. Zo'n 80 auteurs schreven eraan mee, de vier hoofdauteurs/redacteurs brachten dit materiaal samen en hebben er een geheel van gesmeed. Zich ten volle bewust van het historische moment hebben ze er gedurende een paar jaar een aanzienlijk deel van hun vrije tijd in gestoken. Derge-

lijke boeken overstijgen namelijk het economische ('niet rendabel' volgens actueel jargon); je moet eraan schrijven en ze ook afwerken uit liefde en passie voor de materie en het vak bosbeheer.

Natuurlijk is boscologie de basis van het bosbeheer en daarmee is de titel ook een stellingname, die gedeeld wordt met vroegere en buitenlandse auteurs. Misschien lijkt dit voor vele lezers van dit tijdschrift een open deur intrappen. Maar als je een beetje de internationale evoluties volgt dan wordt het toch veel minder evident. Voor een vorige generatie bosonderzoekers zo'n 30 jaar geleden was dit trouwens evenmin vanzelfsprekend.

Het boek valt dan ook uiteen in drie grote delen: 266 pagina's over biologie en ecologie, 251 pagina's over beheermaatregelen, 69 pagina's over beheersystemen en wat rest zijn algemene delen. De literatuurlijst alleen omvat bijvoorbeeld 34 bladzijden en dit is zonder twijfel één van de belangrijkste onderdelen omdat het de uitdrukkelijke wens is van de auteurs om oude studies en boeken niet in de vergetelheid te laten verzinken.

Het onderdeel over vegetatiekunde is aanzienlijk, niet minder dan 83 bladzijden, en het zal zeker niet gemakkelijk geweest zijn om dit voor beide gebieden te integreren, alhoewel het verschil in syntaxonomische opvattingen op bladzijde 231 geminimaliseerd wordt. Men moet hier immers vaststellen dat de geesten recent uit elkaar gegroeid waren. In Nederland heeft men amper bos op leemgrond, waardoor hun classificatie voor ons wel erg

'We hopen van harte dat het boek zal bijdragen tot een beter begrip van bossen en hun beheer bij een zo breed mogelijk lezerspubliek'

Auteur prof. Bart Muys

summier en globaliserend was. Langs de andere kant was in Vlaanderen nog maar pas in 2009 een omvangrijk werk verschenen van de hand van Cornelis, waarin bewust andere Nederlandse benamingen werden gebruikt dan in Nederland, ook voor die indelingen die in beide gebieden veel voorkomen.

De specialisten waren zich echter duidelijk bewust van het belang van dit boek en hebben gezamenlijke tabellen en overzichten opgesteld voor Nederland én Vlaanderen. We moeten er dan op dit niveau bijnemen dat ze hier en daar de Nederlandse benamingen gelaten hebben voor wat ze waren en teruggevallen zijn op het Latijn, al eeuwen de *lingua franca* van de botanici en eens te meer een middel dat wetenschappelijke communicatie mogelijk heeft gemaakt.

Deze tekst van 83 bladzijden beschouw ik dan ook als de nieuwe referentie in deze materie, gezien de grote ervaring van de talrijke auteurs en het grotere gebied dat bestreken wordt, wat in dit onderzoeksgebied een ontegensprekelijke meerwaarde betekent.

Bosecologie en Bosbeheer is geen kookboek met recepten; de verschillende beheervormen worden besproken in hun ecologische, historische en huidige maatschappelijke context. Het is aan de intelligente beheerder om voor zijn of haar situatie de uiteindelijke afwegingen te maken. Maar het boek beantwoordt wel massa's vragen: Hoe zitten bomen in elkaar? Hoe verlopen hun levensprocessen? Hoe groeien ze? Waar komen ze voor en hoe gedragen hun populaties zich? Hoe zit het met de energie- en de materiaalkringloop in een bosesysteem? ...

Ook de verschillende technieken van het bosbeheer zoals verjonging, snoei en dunning worden netjes in hoofdstukken en door gespecialiseerde auteurs met de nodige illustraties, diepgang en nuances behandeld. Dit boek is duidelijk niet één cursus. Hij vervangt er een hele reeks: hoe dan ook waar voor je geld dus.

Als doelgroepen denken we voornamelijk aan studenten (de vier hoofdauteurs zijn universiteitsprofessoren) en bosbeheerders. Maar daarnaast zijn er nog tal van andere geïnteresseerden mogelijk: gemotiveerde bosliefhebbers, onderzoekers uit allerlei domeinen en personen betrokken bij het beleid (aangezien ook dit domein in verscheidene hoofdstukken behandeld wordt) ...

Het boek is mooi opgebouwd en rijkelijk geïllustreerd, zodat het in de nabije toekomst zeker ook als cadeau zijn weg zal vinden.

Aan zorgvuldig gekeurd kaartmateriaal, foto's en illustraties is er in dit boek inderdaad geen gebrek. Velen, en niet in het minst de tekstauteurs, hebben foto's aangeleverd. Maar het past hier ook om Koen Adams en Sylvia Grommen te vermelden, die gezorgd hebben voor resp. de kaarten en de illustraties. Op heel veel plaatsen vinden we verhelderende tabellen en ook het systeem van 'boxen' buiten de tekst in aparte kaders is intelligent

Auteur prof. Kris Verheyen

‘Dit boek brengt het bosbeheer van Vlaanderen en Nederland een stuk dichterbij elkaar, niet alleen qua ideeëngoed maar ook in taalgebruik. Zo zullen Vlamingen voortaan spreken over opstanden en groeiplaatsen, en Nederlanders over middelhout en femelslag.’

aangewend: ze handelen over specifieke onderwerpen zoals adelaarsvaren, Amerikaanse vogelkers of een dunningsproef met fijnspar. Bemerkt trouwens dat de auteurs ervoor gekozen hebben om Nederlandse plantennamen (bijna) altijd met kleine letters te schrijven.

De beleidsgerichte hoofdstukken over de basisprincipes van duurzaam bosbeheer, beheerconcepten en duurzame productie worden vooral verzorgd door de ons welbekende Vlaming professor Bart Muys. Deze materie wordt historisch, ecologisch, economisch en sociaal gekaderd, van het Pruisische kaalslagsysteem naar gemengde en ongelijkvormige bossen met een hoge biodiversiteit. Hier is duidelijk hard gewerkt aan de woorden die beleidscommunicatie mogelijk maken. Wat betekent dat immers juist ‘duurzaamheid’, ‘natuurgericht’, ‘multifunctioneel’ of ‘geïntegreerd’ beheer?

Ongetwijfeld zullen deze hoofdstukken bijdragen tot een betere definitie van deze begrippen. Zo zie je dat het boek in laagjes is opgebouwd: van de samenstelling van een boomstam tot het grote bosbeleid, van lokale schaal tot mondiaal niveau. Het hoofdstuk over de beheerconcepten is trouwens geschreven door de vier hoofdauteurs samen, wat het belang aangeeft dat ze er allen aan hechten, als het ware de sluitsteen van het gewelf.

Ook over de toekomst is er terdege nagedacht door de auteurs. In tegenstelling tot wat velen denken, gaan ze ervan uit dat de aan de gang zijnde klimaatverandering in Vlaanderen en Nederland minder impact zal hebben. Hieraan wordt dan ook slechts een goede halve blad-

zijde besteed. Aan kortoomloophout wordt evenmin veel aandacht gegeven. De bestrijding van invasieve exoten komt meer aan bod en krijgt zelfs een apart hoofdstuk. Ze nemen ook aan dat op dit ogenblik de bosbouw als onderdeel van de primaire sector langzaam weer aan relevantie en erkenning begint te winnen door een toenemende schaarste aan fossiele energiebronnen en een toenemende houtbehoefte als gevolg van de wereldwijde bevolkingsgroei. Onder deze groeiende maatschappelijke druk moeten de bosbeheerders hun kennis over het functioneren van het bos als ecosysteem blijven ontwikkelen voor een zowel economisch als ecologisch duurzaam bosbeheer. ■

Meer info

Redactie: Jan den Ouden (Wageningen Universiteit), Bart Muys (Universiteit Leuven), Frits Mohren (Wageningen Universiteit) en Kris Verheyen (Universiteit Gent).

Uitgever: ACCO (www.uitgeverijacco.be)

Met steun van: Staatsbosbeheer, Agentschap voor Natuur en Bos en Inverde

ISBN: 978-90-334-7782-9

Boorzagerij Log-ic

Verzagen van boomstammen tot planken, kepers of balken

Bij u thuis, in het bos of op de werf

Werverbos, 24—2930 Brasschaat

Tel.: 0475 / 703.254 - Fax: 03 / 295.39.52

E-mail: zagerij@log-ic.be

Website: www.log-ic.be

De Revue gepasseerd

GEKNOTTE SCHOONHEID DOOR DE EEUWEN HEEN

Knotbomen zijn bijzonder kenmerkend voor het Nederlandse en Vlaamse landschap. Toch weten we maar weinig van deze merkwaardig gevormde bomen. Wie kent er een

andere knotboom dan de wilg, en welke groenbeheerder gebruikt nog knotelzen en knotpopulieren?

Het *Knotbomenboek* verhaalt op luchtige wijze over de ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarde van de knotboom. Het beschrijft welke functies de knotbomen hadden en waarvoor het geogoste materiaal van de bomen traditioneel werd gebruikt.

Dé knotboom bestaat niet, dit wordt duidelijk in *Het Knotbomenboek*. Het boek beschrijft de ecologische en cultuurhistorische waarde van deze merkwaardig gevormde bomen, en geeft tips over aanplant en beheer. De rol van knotbomen in de schilderkunst toont daarnaast de rijke geschiedenis van deze bomen.

Auteurs: Paul Minkjan en Maurice Kruk

Uitgever: KNNV Uitgeverij

Uitvoering: 160 p., 23 x 27 cm, genaaid gebonden, full colour

ISBN: 978 90 5011 333 5

Prijs: 34.95 euro ■

AGENDA NATUURBELEVING 2011

De agenda natuurbeleving 2011 laat mensen dagelijks genieten van natuur en natuurfotografie. Natuurbeleving staat hierin centraal. Elke week komt

er nieuw fenomeen aan bod, van een roerdomp in een rietkraag, een verlaten uiterwaardenlandschap of een veld vol bosanemonen.

Voor het vijfde jaar op rij brengt prijswinnende fotograaf Ruben Smit een bijzondere kijk op de natuur, met foto-impressies, tips en overpeinzingen. De frisse en overzichtelijke weekagenda stimuleert tijd vrij te maken voor de natuur en er zelf op uit te trekken

Auteur en fotograaf: Ruben Smit

Uitgever: KNNV Uitgeverij

Uitvoering: 128 p., 19 x 18 cm, genaaid gebonden, harde kaft, met leeslint, full colour

ISBN: 978 90 5011 327 4

Prijs: 14.95 euro ■